

МЕДИЦИНСКО СПИСАНИЕ

ИЗДАВА

ВАРНЕНСКОТО МЕДИЦИНСКО ДРУЖЕСТВО

Излиза на 1, 10 и 20 число сѣки мѣсецъ

ЦѢНАТА ЗА ГОДИНА

Въ България 8 лева

Въ странство 8½ « златни

ПОДПИСКИ СЕ ПРИЕМАТЪ

въ РЕДАКЦИЈАТА НА

«Медицинско Списание», Варна

РЕДАКЦИОННИЙ КОМИТЕТЪ:

Д-ръ Юрдановъ

„ Пюскиллиевъ

Д-ръ Севвовъ

„ Ивановъ.

СЪДЪРЖАНИЕ: Популярна медицина. — Конгресъ за изучаване на туберкулозата въ човѣка и въ животнитѣ. — Училищна шмена.

ПОПУЛЯРНА МЕДИЦИНА

или

ДАВАНЕ ПОМОЩЬ НА БОЛНИ И РАПЕНИ ВЪ ОТСЪСТВИЕ

НА ЛѢКАРЬ.

(Продължение отъ брой 28.)

Епилепсия (сара). Тъзи болѣсть за злощастие се срѣща доста често. Тя дохожда въ видъ на припадъци; болниятъ пада въ несвѣсть, тѣлото му първомъ е като вцѣпенено, послѣ се появяватъ силни движения (конвулзии), отъ устата му излиза пѣна, често езика бива прѣхапанъ. Слѣдъ припадъка болниятъ не знае какво се е случило съ него, а се оплаква само отъ силно главоболие. По нѣкога преди припадъка болниятъ

осѣща че нѣщо като вѣтъръ прѣминува презъ тѣлото му и отива къмъ мозѣкѣтъ, други пътъ припадѣка се явива ненадѣйно. Припадѣцитѣ дохождатъ нередовно, въ нѣкои болни на година еднажъ, въ други на мѣсець, на недѣля; тѣ обаче могатъ да станатъ и по чести и да има нѣколко припадѣка въ день. Въ този случай болниятъ скоро умира въ време на единъ отъ припадѣцитѣ. Въ припадѣцитѣ си болниятъ може да падне въ огъня и да се изгори, или може да се удари въ нѣкое твърдо тѣло и да се нарани, често се случаватъ да си прѣхапва изиба. Причинитѣ на тѣзи болѣсти сѣ различни. Лѣченіето на болѣстѣта трѣбва да се довѣри на лѣкаръ.

Истерия. Тѣзи болѣсти сѣ почти исклучителна на женскійтъ полъ. Тя може да бѣде лѣгка, но може да бѣде и тѣжка. Болнитѣ се оплакватъ че осѣщатъ като една тонка която трѣгва отъ стомаха, отива на горѣ и се спира на гърлото. По нѣкога тѣ биватъ скърбни, плачатъ, други пътъ сѣ весели и се смѣятъ до ненасита и то безъ причина; тѣ се оплакватъ отъ разни болки и искатъ лѣкове. Често иматъ вѣтрове, кисели оригвания, запоръ, други пътъ често си пущатъ водата. Нѣкои болни осѣщатъ една силна болка особено въ върха на главата, като че ли имамъ на това мѣсто забитъ нѣкой гвоздей. Тѣзи болѣсти сѣщо дохождатъ въ видъ на припадѣци; болната извива и пада, тя се задушава, тѣлото се движи въ разни направлення; други пъкъ биватъ неподвижни, каталептични. Често биватъ буйни, удрятъ, хапватъ. По нѣкога говорятъ неприлични думи, други пътъ лаятъ като куче и пр. Въ тѣжки случаи тѣзи болѣсти се обръщатъ и въ епилепсия и въ лудостъ.

Причинитѣ на тѣзи болѣсти сѣ различни: тя бива наслѣдственна или пъкъ се появява вслѣдствие на скърбъ, страхъ, ядосване, страсть неудовлетворена, разни злоупотрѣбления, особено полови, или дълговременно въздържанне, четение, на нѣкои книги, животъ меку подражанне на подобни припадѣци видѣли въ други болни и пр.

Истеричнитѣ трѣбва добръ да съблюдаютъ правилата на

игиената относително храната, движението, спането; тѣ трѣбва да привикнатъ да се миятъ съ студена вода отъ главата до краката. Противъ тѣзи болѣсти се препорѣчва чай отъ слѣдующитѣ трѣви: прѣсни портокалови листи, коренъ отъ мачатрѣва (*valeriana*) и отъ заечастѣпка (*geum urbanum*), трѣва маточина, отъ всѣка по равни части парѣзватъ се и се размѣсватъ; отъ този смѣсъ се зема една или двѣ чорбяни лъжици, попарва се съ двѣ чаши врѣла вода вечеръ и се остава да кисне цѣла нощъ. На слѣдующий день този настой се испива половината сутренъ и половината вечеръ. Противъ тѣзи болѣсти сѣ полезни и желѣзнитѣ приготвления било за пиене, било за къпане.

Хорей. Тѣзи болѣсти сѣщо е конвулзивна и конвулзивитѣ обематъ една частъ отъ тѣлото или цѣлото тѣло. Тя се появява по-вечето въ края на дѣтниската възраст. Причинитѣ ѝ сѣ различни, като: страхъ, гнѣвъ, подражание, глисти, вгоро вадение зѣби, наследственностъ, изобилни кръвотечения, появяване на мѣсечно кръвотечение и други. Противъ хорейта сѣ полезни продължителнитѣ възтопи бани или пѣкъ лѣтно време рѣчнитѣ кратковременни бани, желѣзни бани (60 до 120 грамма желѣзенъ сулфатъ въ една баня), желѣзни приготвления които се зематъ въ началото на всѣко ядене, пилюлитѣ на Мегленъ, чай отъ портокалови листи, сухи растривания, упражнения, а особено гимнастика чрезъ която се оправятъ движенията на конвулзивнитѣ мѣшци.

Еклампсия или конвулзии на бременнитѣ жени и на децуситѣ. Тѣзи конвулзии се появяватъ по пѣкога още въ началото на бременността; но по често въ послѣднитѣ мѣсеци и послѣ ражданieto. Ако болната е пълнокръвна, добръ е да ѝ се пусне кръвъ. Трѣбва да се промива лицето и шията съ подкиселена и студена вода, да се направи клизма или да се даде каломелъ въ очистителна доза, болната да се тури въ възтопла баня, а въ сѣщото време да се промива лицето съ хладна вода въ която се прибавя малко оцетъ или лимоненъ сокъ. Еклампсията е тежка болѣстъ, за това винаги трѣбва бързо да се повика лѣкаръ.

Конвулзии на малките деца. Тѣзи конвулзии могатъ въ скоро време да причинятъ смъртъ. Скърбѣта, страха или гнѣва на майката или на дойката могатъ да докаратъ конвулзии на подопишчето. Има семейства на които дѣцата сж предрасположени къмъ конвулзии. Тѣ могатъ да произлѣзатъ и отъ вадение зѣби, отъ силенъ запоръ, отъ силенъ поносъ, отъ голѣма горѣщина на стаята или отъ сѣлечната топлина, отъ истиванне, отъ уплашване, отъ разгнѣвяване, отъ изривни трески, отъ магарешка кашлица и пр. Най доброто средство почти въ всичкитѣ тѣзи случаи е възтоплата баня, продължена единъ или два часа и ако е нужно може да се повтори, а въ това време да се промива главата съ хладна подписелена вода.

Апоплексия (дамла). Тѣзи болѣсти се срѣща повече въ студентѣ и влажни страни и презъ студентий сезонъ. Тя нарѣдко се забѣлѣжава въ дѣцата, но поветето се явява въ зрѣлата а особено въ старата възраст. Мжжетъ по често я имать, отъ колкото женитѣ. Често тя бива наследствена. Въ апоплексията има парализия на чувството или на движението, а по нѣкога и на двѣтъ въ едната половина на тѣлото; тогава се нарича емплегия. Обикновено тя произлиза отъ едно кръвоизлияние въ мозѣка отъ противната страна на парализията. Има една серозна апоплексия, която е причинена отъ серозна жидкостъ въ арахнодата или въ мозъчните вентрикули. Има апоплексии и отъ малобрѣвие на мозѣка, което докарва омегчение на мозъчното вещество и парализия. Това малобрѣвие може да произлиза отъ превързване на една отъ каротидитѣ, или отъ емболія (запушване) на една отъ мозъчните артерии или пъкъ отъ една подутостъ, която прѣтиска тѣзи артерии. Най-послѣ има една чисто нервозна апоплексия въ която нѣма никакви повреждения материяли. Распознаването на тѣзи разни видове апоплексии е едно отъ най мѣжнитѣ, защото всичкитѣ се представляватъ съ сжщитѣ признаци. Апоплексията се срѣща много по често въ градоветѣ отъ колкото въ селата, въ хората които се занимаватъ съ четение и съ писанне, въ охолнитѣ хора повече отъ колкото въ работницитѣ.

Причинитѣ на апоплексията сж слѣдующитѣ: твърдѣ възбудителни питиета, злоупотреба сж полтъ особено къмъ стара възраст, много сѣдящъ животъ, голѣма глава, къса шия, широки плѣщи, низкъ или среденъ ръстъ, продължително будувание, гнѣвъ, наследственостъ и др. Когато нѣкои е предрасположенъ на апоплексия, трѣбва да се издири причината и да се отстрани. Въ подобенъ случай онѣзи които навикнали да ядѣтъ и пиятъ много трѣбва да се оставятъ отъ този навикъ и да държатъ диета и да пиятъ само вода. Мързеливитѣ трѣбва да ставатъ рано и да правятъ расходи; трѣбва да си лѣгатъ рано и да си държатъ главата въздигната; трѣбва да бждѣтъ умственно и душевно спокойни, да не четѣтъ или пишатъ много а да иматъ други развлечения; трѣбва да избѣгватъ отъ гнѣвъ; тѣ не трѣбва да се навеждатъ. Когато се случи апоплексия, трѣбва болниятъ да се тури въ една прохладна стая съ спуснати пердета на прозорцитѣ, да му се растрива тѣлото, да се турятъ синяпизми или сухи банки по краката, главата и шията ако сж горѣщи да се промиватъ съ вода размѣсена съ олетъ.

Кръвопусканнето и очистителнитѣ много пжти биватъ опасни. Ако апоплексията е причинена отъ спирање на емоции или мѣсечно кръвотечение, тогава могатъ да се турятъ пиевици на задницата или на слабнитѣ у женитѣ.

Парализия на краката (паралегия). Повечето случаи парализия на краката погрѣшно се отдаватъ на нѣкоя болѣсть на грѣбначния мозъкъ; има парализии които зависѣтъ отъ много силенъ поносъ, отъ глести въ пищеварителний каналъ, и др. Други пжтъ парализията зависи отъ ревматически, гутозни или сифилитически възпаления на грѣбначний мозъкъ. Лѣкуването на тѣзи парализии различава спорѣдъ причината която ги е произвела.

Гладание на лѣхуситѣ. Лѣхусата трѣбва да лѣжи въ най-добрата стая на кжщата; топлината на стаята трѣбва да бжде умѣренна. Дрѣхитѣ и постѣлитѣ на лѣхуситѣ трѣбва да се държатъ въ най-голѣма чистота. Лѣхусата трѣбва да се

припаше съ фланеленъ поясъ умѣренно стегнатъ; половитѣ органи се омиватъ често съ топълчка вода и върху тѣхъ се тургатъ чисти кърпи. Въ първитѣ дни слѣдъ ражданието лехусата трѣбва да яде малко и то повечето бульонъ и супа, а слѣдъ третия, четвъртия день, като прѣмине млѣчната треска, може да земе да яде повече. Лехусата може да се обръща малко въ лѣгло то си, но тя трѣбва да избѣгва както тѣлесно тѣжъ и душевно прѣсилване. Лѣхусата трѣбва да лѣжи на лѣгло деветъ или десетъ дни.

Рани. Повечето отъ нашитѣ рани заарстватъ отъ само себе си. Когато раната е чиста, не съдържа никакво странно тѣло и нѣма наранена нѣкоя голѣма кръвоносна съдина, тогава е достаточна да се прикрѣпятъ крапцата на раната единъ до другъ съ лѣпчивъ пласторъ. Слѣдъ три-четири дни пластора се отлѣпява и раната е вече зарастнала. Ако раната е дълбока и голѣма трѣбва да се покаже на лѣкаря. Ако има кръвотечение отъ нѣкоя порѣзана вена, тогава трѣбва да се прѣтисне раната съ прѣстъ, а послѣ да се прѣтисне съ компресъ (кърпа) прегннатъ на нѣколко ката и затегнатъ съ единъ бинтъ или съ единъ пошъ. Когато кръвотечението произлиза отъ една порѣзана артерия, не е достаточна само съ прѣстъ да се прѣтисне раната, но трѣбва да се затегне доста силно ранената частъ по горѣ отъ самата рана съ пошъ или даше съ връвъ и наскоро да се повика лѣкаря за да завърже ранената артерия. При затяганиято на ранената частъ съ връвъ трѣбва добръ да се внимава затяганиято да не бѣде трѣръдъ силно и тѣжъ затѣгнатата частъ да не стои много време защото отъ връзката (връвѣта) на долу частта може лесно да падне въ гангрена. Трѣбва прочее лѣкаря да се повика много на бързо за да върже артерията и да освободи ранената частъ отъ връвѣта. Когато има ранени вътрешни органи, болниятъ трѣбва да се тури на лѣгло и да пази най-голѣмо спокойствие, като същевременно се повика бързо лѣкаря.

Ожигванията отъ пчела, оса и др. оздраватъ лесно отъ мазане съ дървено масло. Лапи отъ кервизъ сѣщо сѣ полезни.

Тѣй сѣщо се лѣкува и ожилванието отъ паякъ и отъ скорпий, но въ този послѣдний случай се дава вътрешно и тернакъ отъ 2 до 4 грамма.

Когато нѣкоя змия ухапе челоуѣка, тогава се стѣга умѣрено ухапаната частъ надъ раната, тѣзи послѣдната се нарѣзва съ ножче и на нея се турга една банка за да истѣгле кръвта отъ раната. Ако раната е на ржбата тя може да се исмути съ уста, но да се внимава да не би въ устата да има нѣкоя рана или одраскано. Послѣ се намазва раната и наоколо нея съ дървено масло. На болнийтъ се дава и тернакъ.

Когато челоуѣкъ е ухапанъ отъ бѣсно животно, трѣбва всекога раната да се промие много добръ съ студена вода, да се истиска добръ и послѣ да се прѣгори цѣлата рана съ горѣщо желѣзо. Раната да се остави да работи до три мѣсеца. Трѣбва въ подобни случаи да се иска бързо помощъ отъ лѣкарь.

Изгорѣлости. Повърхностнитѣ опарвания прѣминуватъ лесно. Ако изгорѣлостта е по дълбока, то болната частъ се потопява въ хладка вода, и послѣ се налага съ кърпи натонени во оловна вода или въ вода размѣсена съ малко оцетъ. Ако има мѣхурчета, тѣ се пробиватъ съ игла и върху тѣхъ се налага памукъ намокренъ въ единъ смѣсъ отъ варова вода и лещено масло. За по дълбоки или по обширни изгорѣлости трѣбва винаги да се иска помощта на лѣкаря.

Счупена кость. Когато се счупи нѣкоя кость трѣбва да се тури болната частъ въ своето естествено положение, да се закрѣпи съ възглавнички или съ други средства, да се налагатъ кърпи натонени въ студена вода върху счупената частъ и бързо да се повика лѣкаря.

КРАЙ.

Конгресъ за изучаване на туберкулозиса въ чловѣка и въ животнитѣ.

(Продължение отъ брѣй 27.)

Подуване на жлѣздитѣ у дѣцата.

Г. *Legroux* (отъ Парижъ). Почти всичкитѣ дѣца които живѣятъ въ лоши гигиенически условия иматъ на шията си подути жлѣзди. Обичайно това подуване на жлѣздитѣ се отдава на лимфатизмъ. Автора счита това като начално проявление на туберкулозисъ и за потвърждение показва примѣри.

Г. *Darembert* потвърждава думитѣ на Г. *Legroux* и казва че едновременно въ тѣзи дѣца се забѣлѣжава и туберкулозно възпаление на сливицитѣ. Въ ексудата който покрива такива сливици той е намѣрилъ туберкулозни бацили. Той поддържа че дѣцата сѫ били заразени отъ туберкулознитѣ си родители, съ които живѣятъ наедно.

Присаждане на животни като средство за распознаване на чловѣчески туберкулозисъ.

Г. *Arloing*. Отъ многочисленитѣ си опити автора дохожда до заключение че въпрѣки общеприетото мнѣние домашниятъ зайкъ на когото се присажда туберкулозисъ прѣхваща на рѣдко тѣзи болѣсть. Индийскитѣ свинчета обаче почти винаги прихващатъ присадения имъ туберкулозисъ. Въ тѣзи животни туберкулозиса първомъ се развива въ лимфатическитѣ жлѣзди и въ далака, а въ домашнитѣ зайци туберкулозиса се появява първомъ въ бѣлитѣ дробове. Тѣзи разлика произлиза може би отъ нѣкое особено расположение на лимфатичнитѣ съдове въ индийскитѣ свинчета. Най-послѣ ходътъ на експерименталнитѣ повреждения различава спорѣдъ пронехождението на присадения туберкулозисъ отъ чловѣка или отъ добитѣка.

Г. *Nocard* потвърждава напълно тѣзи заключения.

Г. *Solles* е на сѣщото мнѣние и прибавя че опититѣ съ

индийскитѣ свинчета иматъ и това удобство че тѣзи животни сѣ по естени. Когато се присади туберкулозисъ въ очитѣ на домашнитѣ зайци поврежденята се появяватъ много късно, напримѣръ въ нѣкои случаи слѣдъ два мѣсеца.

Г. *Valude* поддържа това послѣдно мнѣние; той е присаждалъ туберкулозисъ въ очитѣ на дом. зайци и слѣдъ два мѣсеца е намиралъ тукъ тамъ туберкули въ черний дробъ, въ бжбребитѣ и въ далака, а почти никога слѣдъ такъвъ периодъ не е намиралъ туберкули въ бѣлитѣ дробове.

Г. *Leloir* е присаждалъ материя отъ лунусъ въ корема на индийски свинчета и е добивалъ туберкулозисъ; но ако се присади материята въ подкожний слой много често присаждането не успѣва.

Г. *Vernuil* поддържа мнѣнието на Г. *Arloing* и казва че, за да се добиентъ вѣрни резултати, трѣбва да се присаждатъ индийски свинчета и като мѣсто на присаждане да се избира винаги корема.

Присаждане на туберкулозисъ въ сълзенитѣ торбички.

Г. *Valude* е присаждалъ туберкулозисъ въ конюнктивата (кожица на очитѣ) и е добивалъ отрицателни резултати; послѣ е присаждалъ туберкулозисъ и въ сълзенитѣ торбички на домашни зайци и резултатитѣ били пакъ отрицателни. Отъ тѣзи опити той заключава че, или въ сълзитѣ има химически принципи които онищожаватъ силата на туберкулознийтъ вирусъ, или пъкъ микроорганизмитѣ които се намиратъ въ сълзитѣ сѣ по силни отъ туберкулозний бацилъ и пренятствуватъ на неговото развитие.

Сжщиятъ авторъ си е задалъ въпроса, защо въ слюзиестата кожица на устата и языка и въ слюзиститѣ жлѣзди туберкулозиса се срѣща твърдѣ на рѣдко, при всичко че туберкулозний микробъ се намира ежедневно въ устата. Той е присадилъ туберкулозни култури въ слюзиститѣ жлѣзди и е видѣлъ че въ тѣхъ се е развилъ туберкулозисъ. Отъ това той заключава че слюзѣта (лигата) сама по себе си не онищожаватъ ту-

беркулознийтъ вирусъ, причината обаче гдѣто туберкулозиса не се развива въ устата той отдава на присѣтствието на голѣмо число други мигроби въ устата, които чрезъ своята много голѣма расплодителна сила пренятствуватъ на туберкулозний бацилъ да се развие.

Остра туберкулозна треска.

Г. *Jeannel* напомнюва наблюденията на Ландузи върху туберкулозната треска, която въ по легкъ видъ се представлява като дреската на претовареный стомахъ, а въ по тежкитѣ си видове прилича много на тифусната треска. Въ туберкулозната треска температурата се повишава изведнажъ и послѣ се поддържа на единъ уровень. Антипиринъ дѣйствува противъ нея, а противъ тифусната треска неговото дѣйствиe е твърдѣ слабо.

Случайно присаждане на туберкулозний вирусъ.

Г. *Torkomian* разказва че въ 1882 год. като правялъ вскритие на единъ туберкулозенъ трупъ се порѣзалъ и на това мѣсто слѣдъ три четъри дни се появила една болѣзнена подутость, която гноясала. Никакво лошо послѣдствие не е ималъ отиослѣ. Вѣроятно туберкулознийтъ вирусъ не всекога се развива и распространява въ цѣлото тѣло.

Г. *Vernueil* казва че той заедно съ *Maisonneuve* по сжщий начинъ се порѣзали, но ни въ одного не е имало лоши послѣдствия. Въ тѣхъ прочее туберкулознийтъ бацилъ не е можалъ да се развие.

Г. *Chauveau* като правялъ въ 1869 год. вскритие на едно момиче умрѣло отъ туберкулозисъ порѣзалъ си единъ прѣстъ; на порѣзаното мѣсто се е образувала една япка, която траяла цѣли три мѣсеца. Послѣ това той помислилъ да направи нѣколко опыта; присадилъ подъ кожата на петъ телета туберкулозенъ вирусъ и видѣлъ че въ три телета не се е появило нищо, а въ двѣ се появили мѣстни повреждения, които послѣ прѣминали, но ни едно отъ петътѣхъ телета не е станало туберкулозно. Отъ това той заключава че подожний слой не е

благоприятенъ за развитието на туберкулозний вирусъ.

Г. *Villemin* е на същото мнѣние. Той е посипвалъ прахъ отъ изсушени туберкулозни хранки върху обелена кожа отъ везикаторъ и видѣлъ че туберкулозисъ не се развива.

Генерализация на испитателний туберкулозисъ.

Г. *Jeannel* е правилъ много опити за да види колко време присадения туберкулозисъ остава мѣстенъ. Ако слѣдъ 24 часа отъ присаждането на туберкулозна зараза въ една отъ оконечноститѣ на едно животно се отрѣже тѣзи оконечность животното пакъ става туберкулозно и послѣ умира. Той е присаждалъ такава зараза на уши и пр. послѣ е рѣзалъ ушитѣ, околитѣ лимфатически и други жлѣзди и е видѣлъ че животните пакъ умирали отъ туберкулозисъ. Автора заключава че въ 14 дни заразата непременно е влѣзла въ жлѣздитѣ и тѣзи ставатъ вече заразителни. За да опита дали и кръвта съдържа туберкулозна зараза, той е изваждалъ всичката кръвъ на туберкулозни животни и я инжектиралъ въ корема на други здрави. Отъ 54 домашни зайци тѣй присадени, 25 останали здрави; отъ други 14 животни на които инжектиралъ артериална туберкулозна кръвъ въ корема, 10 останали здрави а 4 станали туберкулозни. Отъ 3 животни присадени съ венозна кръвъ, само едно е умрѣло туберкулозно; отъ 5 зайци присадени съ кръвъ държана въ тръбички за да ѝ се увеличи заразителността само единъ е станалъ туберкулозенъ.

Най послѣ отъ 4 трансфузирани животни, всички станали туберкулозни.

Въ нѣкои случаи кръвта е била вече заразителна 16 часа послѣ присаждането.

Отъ това автора заключава, че нѣма мѣстни туберкулозиси и че туберкулозиса не може да се лѣкува чрезъ хирургически операции, а чрезъ средства, които дѣйствуватъ върху цѣлиятъ организмъ.

Мѣстно туберкулозно заразяване.

Г. *Tscherning* (отъ Копенхагенъ) е съобщилъ въ 1885 год. единъ случай мѣстенъ туберкулозисъ произведенъ отъ нараняване съ едно парче стъкло отъ плюваиника на единъ туберкулозенъ болѣнъ. Другъ случай който съобщава сега е единъ ветеринаренъ лѣкаръ който се порязалъ когато правялъ вскрытие на една туберкулозна крава. Въ първий случай подмшечнитѣ жлѣзди били се подули, а въ вторий не; въ двата случая се е нямѣрилъ бацила на Кохъ.

Туберкулозиса въ блатиститѣ мѣста.

Г. *Бусакисъ* (отъ Атина) не е на същото мнѣние както Г. *de Brun* относително влиянието на блатнитѣ трески върху туберкулозиса. Автора живѣе въ една блатиста страна, гдѣто преди 30 години се е срѣщало твърдѣ на рѣдко туберкулозисъ, но отъ тогава насамъ тѣзи болѣсть е станала почти ендемична; причинитѣ на това трѣбва да се търсятъ въ заразяването, въ общото служение съ домашни сѣдове, въ живѣнието на много души на едно, въ дрѣхитѣ и пр.

Упорство на кокошнитѣ въ туберкулозно заразяване чрезъ яденіе.

Г. Г. *Strauss* и *Wurtz*. Знае се че туберкулозисъ се срѣща въ кокошнитѣ, фезанитѣ и пр. и че той обема повече чернийтъ дробъ, чрввата, далака, жлѣздитѣ, яичницитѣ, а на рѣдко бѣлитѣ дробове. Г. Нокаръ е забѣлѣжилъ една епидемия туберкулозна въ кокошки, пазителя на които е билъ единъ охтичаавъ чловѣкъ и автора искалъ мнѣние, че кокошнитѣ били заразени отъ пазителя като ядѣли туберкулознитѣ му храчки. Г. *Johns* публикувалъ сжщо единъ такъвъ случай и искалъ подобно мнѣние. Вслѣдствие на това Г. Г. *Strauss* и *Wurtz* сж направили опити, хранили сж кокошки и пѣтли съ туберкулозни храчки, съ парченца отъ туберкулозни дробове размѣсени съ хлѣбъ или брашно. Опитатѣ върху единъ животни се продължавали 6 мѣсеца, върху други цѣла година; ни едно отъ тѣхъ обаче не е станало туберкулозно, напротивъ всичкитѣ

били здрави, перата имъ лжескви; кокошкитѣ несѣли въ изоліе и добри яйца. Когато ги заклали намѣрили че всичкитѣ органи били съвършенно здрави, нигдѣ не е имало туберкули. Отъ това авторитѣ заключаватъ че кокошкитѣ могатъ дълго време да се хранятъ съ туберкулозни материи безъ да се заразятъ отъ туберкулозисъ. Тѣ обаче допускатъ че такова заразяване е възможно, защото когато се срѣща туберкулозисъ въ кокошкитѣ, той се намира повечето въ пищеварителнитѣ органи.

(Слѣдва).

Училищна игнена.

ВЛИЯНИЕТО НА УЧИЛИЩЕТО ВРЪХЪ ЗДРАВНЕТО НА ДѢЦАТА.

(Продължение отъ брой 26.)

Градинарство и земледѣлие. За дѣцата, които сѣдятъ събрани на купъ по цѣли часове въ класа, градинарското и земледѣлческото упражненія иматъ особенни добрини съ чистия въздухъ и разнитѣ движения, който сѣ най ползовити. За жалость повечето отъ училищата нѣматъ градини, въ които дѣцата да могатъ да научатъ първитѣ познания по обработването на земята, и дѣто учителитѣ да намиратъ практичното приспособление на уроцитѣ отъ тоя родъ, които сѣ необходими за нормалнитѣ училища. Освѣнъ това нѣма друга по добра рѣчна работа въ която да има толкова избрани упражнения, които да съотвѣтствуватъ съ силитѣ, способноститѣ и вкусътъ на дѣцата. Така въ поголѣмнитѣ градове нѣматъ достатъчно мѣсто за градини, а пакъ въ малкитѣ градове и селата дѣто иматъ широки мѣста не обрѣщатъ никакво внимание на таково едно полезно и нужно упражненіе.

Физическитѣ упражнения. Трѣбва да се земе за правило

щото ученицитѣ отъ първоначалнитѣ училища отъ градоветѣ поне единъ нѣтъ презъ недѣлята да излизатъ на расходка.

Топографическитѣ расходки, обикхождане на музеитѣ, сж единъ видъ смѣсени упражнения и до една степенъ могатъ да се зематъ като работа. Но това което се иска да се въведе сж проститѣ расходки, въ тѣхъ ставатъ само мускуларни упражнения, правени на чистъ въздухъ, на слънце, това съставлява за дѣцата истинската и полезната естествена гимнастика отъ колбото учената гимнастика, която е малко искусствена, разумѣва се че тя понѣкога е замѣстия по неможе да я исклучава.

Съ това не искаме да отричаме полезността на гимнастиката, която се прави въ училищнитѣ дворове, но несъмнено е за предпочитанне една добра расходка на откритъ въздухъ по полете, дѣто дѣцата могатъ на широко да играятъ, да скачатъ, и да тичатъ на слънчевната свѣтлина, тоя чудесенъ дѣятелъ за здравето, което Богъ дава за всички даромъ. Така при всичката добра храна, голѣми грижи и най добра игнена, тия расходки пакъ сж необходими.

Нека прочее не се лишаватъ дѣцата, които повечето не се хранятъ добръ и нѣматъ всичкитѣ игненически условия въ дома си отъ такъвъ единъ денъ на истинска и полезна почивка отъ умствено занятие, замѣнено съ физическото упражнение на чистъ въздухъ подъ надзора на наставникътъ. Дѣтето печели както въ здравословно отношение тъй въ поведението си: защото сѣби знае че повечето дѣца въ празнични денъ кога не сж въ училище нѣма кой да ги нагледва, и се оставени произволно безъ надзоръ и поправление.

Гимнастиката. Физическитѣ упражнения когато сж добръ распредѣлени и умно приспособени съставляватъ единъ отъ най силнитѣ источники на физическото възпитание на дѣтето.

Гимнастиката е тая часть отъ игнената, която учи какъ да се урѣждатъ упражненията, та да могатъ да се распредѣлятъ по-добръ силитѣ, да се поддържатъ ягкостъта и гъвкавостъта на органитѣ, които чрезъ гимнастиката се развиватъ и

успяват и споредъ нуждата се исправляватъ и поправляватъ.

Въ първоначалнитѣ класове гимнастиката състои въ ония движения и упражнения, въ които не сѣ употребяватъ апарати, служатъ се съ така наречената гимнастика на *движенията*.

Опаснитѣ, мъчинитѣ, атлетическитѣ или акробатическитѣ упражнения сѣ съвършено противни на духътъ, които направлява това учение, цѣльта на игненическата гимнастика е «да развива по единъ нормаленъ и постепененъ начинъ силитѣ на тѣлото, и да докара между тѣхъ равновесие и гармония. Отъ това упражнение не трѣба да се очакватъ чудесна гъвкавость и храбрость, и то трѣба да бѣде надзирavano и контролирано отъ единъ лѣкарь.»

За това е необходимо учителятъ да има първоначални познания отъ тия органи, които ще движи, развива и поправява. Отъ тукъ се разбира необходимостта на игненическитѣ уроци, които ще трѣба да се учатъ бѣдущитѣ наставници на първоначалнитѣ училища. Чрезъ тия уроци най необходимитѣ игненически познания се разпространяватъ въ първоначалнитѣ училища и отъ тамъ между всичкото население *).

Упражненията богато сѣ приспособени споредъ възрастъта, темперамента, и споредъ силитѣ на дѣтето развиватъ тѣлото му съ гармония и симетрия, направятъ ставитѣ му гъвки, подпомагатъ порастаието му, предпазватъ отъ застои на тѣлеснитѣ течности, отъ попуване на жлѣздитѣ особено въ лимфатичнитѣ дѣца, а въ перевозитѣ дѣца намаляватъ онаа опасна чувствителность както въ физическо тѣй сѣщо и въ морално отношение, исправляватъ вроденитѣ тѣлесни недостатѣци и намаляватъ лошитѣ слѣдствия на неправилнитѣ сѣдення.

Измѣренитѣ и кадансирани движения, до колкото е въз-

*) *Преподаване на игнената въ училищата.* — Въ училищата на Съединенитѣ Държави елементарната игнена прави часть отъ първоначалното учение. Учятъ дѣцата по чистотата на тѣлото, на жилищата и на улицитѣ ; даватъ нѣмъ познания по игнената на упражненията, на по-главнитѣ функции, като дишаннето, смятаннето, учатъ ги какъ да се предпазватъ отъ болѣсти и пр.

Въ Белгийскитѣ нормални училища преподаването на елементарната игнена влиза въ програмата на първата година, тамъ се прибавили още една алинея относително *училищата тиена*.

можно трѣба да бѣдатъ придружавани съ нѣсни, които иматъ полезно влияние за развиването на гръднитѣ.

При тия движения могатъ да се прибавятъ практически полезнитѣ упражнения отъ така наречевата техническа гимнастика, въ която дѣцата до известна степенъ могатъ да се запознаятъ и съ употреблението на разни машини. Въ Швейцария особено внимание сж обърнали върхъ гимнастикитѣ, тамо ще намерите широки мѣста за гимнастика въ лѣтно време, и голѣми стаи дѣто да се прави гимнастика зимно време, и всичкитѣ тия тѣлесни движения вървятъ на редъ съ умственитѣ. Така въ всичкитѣ Швейцарски училища сжко и въ Германскитѣ, дава се голѣмо мѣсто на тѣлеснитѣ упражнения, които сж полезни за развиването на дѣтето.

Училишнитѣ лѣкари знаятъ че има твърдѣ много дѣца скрофулозни, слаби, малокръвни, наслѣдници на кѣкон родителски недостатѣци или пакъ станали жертва на лошитѣ гигиенически условия въ които сж пораснали, и слѣдователно за да могатъ да се премахнатъ тия зѣни трѣба умственото занатия да се сдружи съ физическитѣ упражнения. То е единчкото средство да за може да се направи слабитѣ дѣца да станатъ силни и по сѣтитѣ хора яки и здрави.

Нѣкон ученици представляватъ искривлявания на гръбначний стѣлбъ, други иматъ тѣсни гръди, недостатѣци които врѣчатъ твърдѣ много на по-главнитѣ функции на организма.

Възрѣстѣта въ която дѣтето влиза въ училището дава възможностъ да се сире ходѣтъ на тия повреждения, да се преварятъ искривляванията, телеснитѣ недостатѣци които ако се оставятъ по послѣ ставатъ постоянни.

Работението на дѣтето въ училището, лошитѣ му сѣдення, исклучителното работение само съ дѣсната ръка, работението на момиченцата съ иглата, влияятъ на искривляването на гръбначний стѣлбъ и тѣ могатъ да се поправатъ само съ добръ приспособенитѣ тѣлесни упражнения. Въ тоя случай гимнастиката държи първо мѣсто, тѣй сжко тя е най вѣрния способъ за преварване и изцѣряване на нервнитѣ болѣсти и на опаснитѣ дѣтиски нязици.

(Слѣдва.)